

Tankekartor

Ett bra sätt att anteckna är att göra en **tankekarta**. En tankekarta är en bild som hjälper din inläring, eftersom den fastnar bra i minnet. Så här gör man en tankekarta:

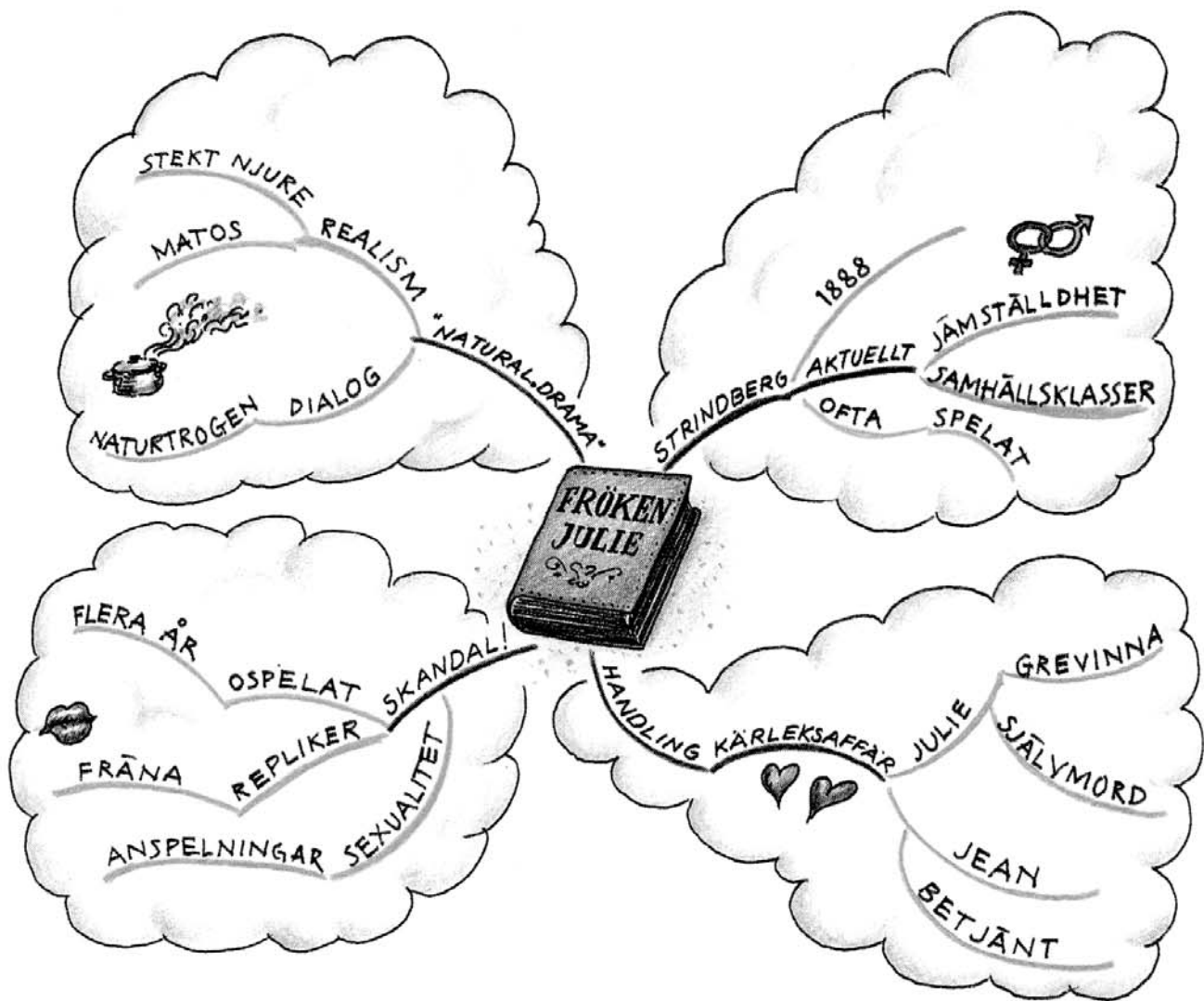
- Lägg papperet på tvären.
- Skriv med stora bokstäver.
- Starta mitt på papperet och skriv rubriken. Ringa in den eller gör en bild till den.
- Skriv på linjer som går från rubriken.
- Använd nyckelord – helst bara ett per linje.
- Gör förgreningar för nyckelorden.
- Ringa eller rama in större områden som hör ihop.
- Använd helst inte fler än sju förgreningar.
- Rita bilder, symboler, pilar m.m.

Läs texten ”Fröken Julie” och titta sedan på tankekartan som är gjord på texten.

Fröken Julie

Fröken Julie är ett av Strindbergs mest kända och spelade dramer. Det behandlar ämnen som intresserar oss i dag lika mycket som när pjäsen skrevs år 1888, nämligen frågan om jämställdhet mellan könen och förhållandet mellan olika samhällsklasser. Här är problemen ställda på sin spets i kärleksaffären mellan unga grevinnan Julie och betjänten Jean.

Pjäsen väckte vid premiären stor skandal, och det dröjde flera år innan den sattes upp på vanliga teatrar i Sverige. Vad åskå-

darna och recensenterna särskilt reagerade mot, var de för sin tid mycket fräna replikerna med sexuella anspelningar. Pjäsen slutar med att Julie tar sitt liv, medan Jean återgår till sina sysslor sedan greven kallat på honom.

Strindbergs drama – ”naturalistiskt sorgespel” kallade han det – har intresserat regissörer och publik även genom sin form. Pjäsen spelades från början i ett mycket realistiskt återgivet herrgårdskök. I en del uppsättningar kunde publiken t.o.m. känna matoset när köksan Kristin steker njure! Vad som var verkligen nytt var pjäsens dialog som är ytterst naturtrogen och inte så stel och teateraktig som i tidigare pjäser i världslitteraturen.

UPPGIFT

1. Gör en tankekarta på texten ”Bibliotekens historia”, s. 13.

Bibliotekens historia

Ordet bibliotek kommer av två grekiska ord: *biblion* (bok) och *theke* (förvaringsplats). I och med att man lärde sig att skriva började man samla böcker. Assurbanipal, som var en assyrisk härskare, hade en samling lertavlor i staden Ninive. Man skrev på kilskrift och tavlorna förvarades i korgar.

I Egypten fanns det speciella personer som ansvarade för bokrullar redan för 4000 år sedan. Berömt är det egyptiska biblioteket i Alexandria från 300 f.Kr. Där förvarades över en halv miljon bokrullar på olika språk. Man skrev med hieroglyfer på *papyrus*, en vassväxt, och rullade ihop ”boken” med skriften inåt. Rullarna lades på öppna hyllor och var lättåtkomliga för läsarna. Man har till och med hittat kataloger över författare och titlar. Biblioteket förstördes år 390.e. Kr. Vid vår tideräkningens början tillkom i Rom de första biblioteken som var offentliga.

Under medeltiden samlade man böcker i klostren, som var centrum för lärdom under den här tiden. Man bevarade texter från antiken och överförde dem också till handskrifter. Ofta illustrerade munkarna boksidorna och kunde göra begynnelsebokstaven på varje sida, *anfangen*, till ett riktigt konstverk. Handskrifterna av pergament var så värdefulla att man kedjade fast dem vid pulpeterna, där läsarna fick stå och studera texterna.

I och med att Gutenberg utvecklade boktryckarkonsten med gjutna metalltyper år 1440 blev det vanligare med privata bibliotek. Dessutom skaffade sig de flesta universitet bibliotek, och många furstar hade stora samlingar som senare blev grunden till många riks- eller nationalbibliotek. Under lång tid var det enbart de lärda och rika som hade möjlighet att utnyttja biblioteken. Det var först på 1800-talet som folkbiblioteken växte fram med möjlighet för allmänheten att låna hem böcker.

I Sverige fanns de första biblioteken hos kungarna och i klostren. Drottning Kristina, till exempel, var en mycket intresserad boksamlare. Vid slottsbranden 1697 förstördes det mesta av vad som samlats in. Det som klarade sig bildade grunden till Kungliga biblioteket (KB) i Stockholm. Kungliga biblioteket är ett statligt finansierat forskningsbibliotek, som samlar in alla böcker, tidskrifter och de flesta broschyrer som trycks i vårt land.